

МЕТОДОЛОГИЈА ПРОЈЕКТОВАЊА ПРОГРАМА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА ИЗ ОБЛАСТИ БЕЗБЕДНОСТИ¹

Прегледни рад

DOI: 10.7251/BPGBL1214047M

УДК: 351.74/75:371.13

Проф. др Саша Мијалковић*

Апстракт: Изражена динамичност научног знања и иновативност наставног градива и методике извођења наставе у процесу едукације младих у основном и средњем образовању од образовних радника (учитеља, професора, педагога, психолога, директора и помоћника директора) захтева перманентно стручно усавршавање. С тим у вези, поред професионалне, наставно особље неретко има и законску обавезу стручног усавршавања, најчешће кроз учествовање у семинарима стручног усавршавања. То је одлична прилика за упознавање просветних радника са извесним садржајима из области безбедности. Тиме се постижу најмање двоструки ефекти: унапређује се безбедност у школама и безбедност младих, и оплемењују се наставни процес и квалитет знања који ученици стичу. Међутим, проблем је у томе што, осим високообразовних полицијских установа, мали број образовних институција може да понуди семинаре из области безбедности. С тим у вези, у раду је приказана методологија пројектовања програма стручног усавршавања просветних радника и анализарано је искуство реализовања „пионирског“ програма стручног усавршавања радника министарства надлежног за просвету у Републици Србији под називом „Безбедност ученика у школским објектима“, који група наставника Криминалистичко-полицијске академије у Београду успешно реализује од школске 2009/2010. године.

Кључне речи: основно и средње образовање, стручно усавршавање просветних радника, програми стручног усавршавања, безбедност, безбедност у школама, методологија научног истраживања.

* Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд; e-mail: sasa.mijlkovic@kpa.edu.rs

¹ Рад је резултат научноистраживачког пројекта под називом „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“. Пројекат финансира Министарство просвете и науке Републике Србије (бр. 179045), а реализује Криминалистичко-полицијска академија у Београду, односно Криминалистичко-полицијски универзитет као правни следбеник Академије (2011–2014). Руководилац пројекта је проф. др Саша Мијалковић. Рад је такође резултат интерног научноистраживачког пројекта Криминалистичко-полицијске академије (универзитета) под називом „Национална безбедност Републике Србије и безбедносне интеграције“. Руководилац пројекта је проф. др Младен Бајагић.

УВОД

Професионално бављење васпитно-образовним радом је велика привилегија, и још већа одговорност. Наиме, просветни радници имају задовољство да раде са младима, да им преносе знања и припремају их за будући професионални ангажман, али и за живот. Истовремено, суочавају се са многим организационим проблемима у извођењу наставе (лоши материјално-технички услови рада) и личним проблемима ученика, у чијем отклањању неретко лично учествују. Најзад, пропусти у извођењу наставе могу да имају штетне последице по даље школовање, запослење, па и будући живот ученика. Ако се томе дода и велика динамичност науке, наставног градива и методике извођења наставе у основном и средњем образовању, и морална обавеза да се стално прате и усвајају поменуте новине, јасна је одговорност коју собом носи бављење просветним радом.

Осим моралне и професионалне, стручно усавршавање просветних радника је неретко и законска обавеза. С тим у вези, од просветних радника се захтева да учествују у разним програмима стручног усавршавања, а неретко су ти захтеви прописани у виду стандарда (врста стручног усавршавања, број сати усавршавања током конкретног временског интервала итд.). Тако просветни радници присуствују семинарима стручног усавршавања, конгресима, конференцијама, саветовањима, округлим столовима, трибинама, али и учествују у научноистраживачким пројектима и пројектима који се реализују на терену (локална заједница, град, република) итд.

Семинаре стручног усавршавања неретко могу да изводе само образовне и истраживачке установе чији је програм стручног усавршавања акредитовало стручно тело министарства надлежног за просвету. То је одлична прилика за упознавање просветних радника са извесним садржајима из области безбедности. Тиме се постижу најмање двоструки ефекти: унапређује се безбедносна култура младих (Стајић, Мијалковић, Станаревић, 2013: 43)², а тиме и безбедност у школама, и оплемењују се наставни процес и квалитет знања који ученици стичу. Осим тога, промовише се и високообразовна установа која изводи програм стручног усавршавања, што доприноси повећавању заинтересованости ученика за студирање у тој високообразовној установи.

Међутим, осим високообразовних полицијских установа, мали број образовних институција може да понуди семинаре из области

2 Безбедносна култура је скуп усвојених ставова, знања, вештина и правила из области безбедности, испољених као понашање и процес, о потреби, начинима и средствима заштите личних, друштвених и међународних вредности од свеколико угрожавања.

безбедности. То је управо прилика за Високу школу унутрашњих послова да, као елитна високошколска установа у области безбедносних, криминалистичких и полицијских наука, покрене серију програма стручног усавршавања у Републици Српској. С тим у вези, у раду је дат осврт на методологију пројектовања програма стручног усавршавања просветних радника у области безбедности. Операционализација изнетих навода и смерница извршена је приказивањем и анализирањем искустава у реализовању „пионирског“ програма стручног усавршавања радника министарства надлежног за просвету у Републици Србији под називом „Безбедност ученика у школским објектима“, који група наставника Криминалистичко-полицијске академије у Београду успешно реализује од школске 2009/2010. године.

ПРОЈЕКТОВАЊЕ СЕМИНАРА СТРУЧНОГ УСАВРШАВАЊА ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА ИЗ ОБЛАСТИ БЕЗБЕДНОСТИ

Приликом пројектовања програма стручног усавршавања просветних радника из области безбедности, ваља обратити пажњу на више ствари.³ Пре свега, наслов (назив) програма мора да буде методолошки правилно постављен, али и довољно атрактиван да привуче пажњу потенцијалних слушалаца. У том смислу, морао би да буде кратак, јасан, конкретан и недвосмислен, али и да се односи на безбедносне проблеме са којима се просветни радници интензивно сусрећу. Извор идеја за одабир тема могу да буду медијски садржаји, полицијска саопштења, извештаји министарства надлежног за просвету или научна и стручна литература (Стајић, Мијалковић, Станаревић, 2006; Ђурић, 2007). Такође, требало би да се „уклапа“ у стандардну класификацију наставних области и области рада у основним и средњим школама.

Веома је важно и ко је реализатор семинара и ко су извођачи тема. Потенцијални полазник програма стручног усавршавања ће се вероватно пре одредити за реализатора који је познат као компетентан и који гарантује квалитет, него за некога кога не познаје или је познат као неко коме квалитет није приоритет. Стога су веома значајне информације о научној и стручној компетентности реализатора семинара и излагача тема. То значи да је установа која издаје сертификате о стручном усавршавању референтна за научну и наставну област којој припадају теме семинара, односно да има искуства у реализовању истоврсних или сличних пројеката и семинара. Такође, важно је да излагачи имају

³ Одличан пример препорученог садржаја пројекта програма стручног усавршавања је Формулар за пријављивање програма стручног усавршавања Завода за унапређивање васпитања и образовања министарства у Влади Републике Србије које је надлежно за просвету. http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/CPRZO_uputstva_formulari.html.

научне референце (образовни профил, избор у релевантно наставно или истраживачко звање, ауторства научних радова из предметне области, учествовање у реализовању истоврсних семинара, истраживања и пројеката) за извођење теме семинара. Зато би, уз кратку биографију излагача и податке о реализатору семинара, било одлично да се прикажу и сајтови званичних институција на којима се ови наводи могу проверити или добити шире информације, као и начини контактирања (имејл, број телефона или факса, адреса).

Даље, један од разлога због којих ће потенцијални полазници одабрати семинар јесу и општи и специфични циљеви семинара. Општи циљеви се односе на генерални, шири и посредни допринос семинара безбедносној пракси, док се посебни циљеви односе на конкретне доприносе решавању одређених безбедносних проблема. Циљеви семинара повезани су са извесним циљним групама којима су програми стручног усавршавања генерално и намењени, па је и то значајан критеријум за њихов одабир. Уз циљеве, неопходно је нагласити и очекиване ефекте програма стручног усавршавања, који се односе на конкретне користи од слушања семинара, као и потребе безбедносне праксе на које семинар конкретно одговара.

У представљању програма стручног усавршавања било би умесно да се нагласе методе, технике и облици рада, као и динамика реализовања програма. То потенцијалним слушаоцима омогућава припрему за учествовање на семинару, али и планирање других (службених и приватних) активности (Педагошки лексикон, 1996: 475; Мијалковић и Мијалковић, 2008: 59–70).

Такође, у нацрту пројекта семинара ваља нагласити и поступке праћења и вредновања реализације програма (иницијално и финално тестирање, анкетање, интервјуисање учесника семинара), поступке праћења и вредновања ефеката програма (накнадно тестирање, анкетање и интервјуисање учесника семинара; иницијално и финално тестирање, анкетање и интервјуисање ученика којима су учесници семинара пренели извесна знања која су стекли на семинару), као и поступке за обезбеђивање одрживости програма (примедбе, критике и препоруке за унапређење квалитета програма), како би учесници семинара унапред знали своје активности, дужности и права.

Програми стручног усавршавања би требало да се заснивају на извесним научним сазнањима и практичним искуствима. У погледу научних сазнања, важно је да се узму у обзир резултати научних истраживања која су спроведена о темама које се обрађују током семинара, научна и стручна литература. Иако нису научна литература, законски и подзаконски прописи и струковни стандарди су такође важни за реализовање семинара.

Што се тиче практичних искустава, било би одлично да се семинар заснива на резултатима истоврсних или сличних практичних пројеката који су раније спровођени у локалној заједници, на регионалном или националном нивоу, односно у иностранству.

Приликом аплицирања за лиценцирање програма стручног усавршавања просветних радника, излагачи тема подносе и писану изјаву којом се обавезују да ће учествовати у реализовању програма стручног усавршавања, а неретко и оверену изјаву о оригиналности програма.

У нацрту програма стручног усавршавања важно је нагласити и који су радни материјали предвиђени за реализовање програма (књиге, научни и стручни радови, прописи и стандарди, Power Point презентације, брошуре, слике и шеме и сл.), које радне материјале добијају учесници семинара, као и која се техничка опрема користи за реализовање програма (рачунари са DVX и DVD читачем, пројектор, платно – „видео бим“, графоскоп, лабораторија и сл.).

Веома важни критеријуми одабира семинара од стране потенцијалних слушалаца јесу и трајање и цена похађања семинара по учеснику. Искуство показује да се чешће слушају семинари који трају дужи број радних сати, односно они који имају нижу цену партиципације учесника. У том смислу, најбоље је уравнотежити ове критеријуме, односно да трајање семинара буде дуже, а цена нижа.

Ради промовисања програма стручног усавршавања, било би корисно да се направи кратак резиме семинара, у који ће се унети основни подаци о семинару (назив програма са каталошким бројем, назив и адреса институције која реализује програм, аутор, координатор и излагачи тема – име и презиме, адреса, број телефона, факс, имејл – циљеви програма, теме које се обрађују, циљна група, трајање програма у сатима и данима, број учесника у групи, цена програма по учеснику или по групи и шта је у цену урачунато). Аналогно томе, добро је направити агенду (распоред активности са сатницом) семинара. Ови документи не би требало да прелазе обим једне стране формата А4, јер би сваки дужи текст смањило пажњу и заинтересованост потенцијалних полазника семинара.

Најзад, изузетно је значајна и препорука (или писана рецензија) релевантне установе или референтног истакнутог научног радника за семинар, којом се додатно потврђује квалитет семинара.

СТУДИЈА СЛУЧАЈА: СЕМИНАР „БЕЗБЕДНОСТ УЧЕНИКА У ШКОЛСКИМ ОБЈЕКТИМА“

У циљу унапређења квалитета наставног процеса, министарство надлежно за просвету у Републици Србији прописало је стандард по коме су просветни радници дужни да на петогодишњем нивоу

имају најмање 120 радних сати стручног усавршавања.⁴ С тим у вези, наставници разредне наставе, наставници предметне наставе у основним школама и гимназијама, наставници општеобразовних и стручних предмета у средњим стручним школама и уметничким школама, наставници у школама за образовање ученика са сметњама у развоју, наставници у школама за образовање одраслих, васпитачи у предшколским установама, медицинске сестре – васпитачи, васпитачи у домовима ученика, стручни сарадници у предшколским установама и школама, сарадници – педагошки асистенти и помоћни наставници, директори и помоћници директора дужни су да похађају семинаре стручног усавршавања у трајању од најмање 100 радних сати, као и да најмање 20 сати учествују на одобреним стручним скуповима. Циљ стручног усавршавања је развијање компетенција просветних радника у 4 области: ужа стручна област, предмет и методика наставе; поучавање и учење; подршка развоју личности детета и ученика, и комуникација и сарадња (Стандарди компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја, 2011). Просветни радници су дужни да се најмање 16 сати стручно усавршавају у свакој од ових области.

Просветни радници су дужни да похађају семинаре стручног усавршавања који су акредитовани код министарства надлежног за просвету. Листу акредитованих семинара са подацима о ауторима и извођачима програма стручног усавршавања, општим и специфичним циљевима семинара, циљном групом, бројем сати стручног усавршавања, компетенцијама које се стичу семинаром и кратким прегледом садржаја који се обрађују и активностима које се изводе на семинару, министарство надлежно за просвету за сваку школску годину публикује у виду каталога програма сталног стручног усавршавања просветних радника (Каталог програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за школску 2012/2013. и 2013/2014, 2012). Доказ стручног усавршавања је оверено уверење о савладаном програму стручног усавршавања које издаје институција која је реализатор семинара. Поред података о реализатору и учеснику семинара, у уверење се уписују подаци о семинару (назив, каталогски број, време, место и трајање семинара).

Избор семинара је олакшан и тиме што су сви семинари разврстани по *приоритетним областима којима припадају* (П1 – превенција насиља, злостављања и занемаривања; П2 – превенција дискриминације; П3 – инклузија деце и ученика са сметњама у развоју и деце и ученика из друштвено маргинализованих група и индивидуални образовни план; П4 – комуникацијске вештине; П5 – учење да се учи и развијање мотивације

⁴ Члан 28 Правилника о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача, стручних сарадника и директора, *Службени гласник РС*, бр. 13/2012 и 31/2012. О семинарима стручног усавршавања видети и на сајту Завода за унапређивање васпитања и образовања: www.zuov.gov.rs.

за учење; П6 – јачање професионалних капацитета запослених, нарочито у области иновативних метода наставе и управљања одељењем; П7 – сарадња са родитељима, ученицима и ученичким парламентима и П8 – информационо-комуникацијске технологије), односно по *ужим наставним и радним областима* (библиотекарство, васпитни рад, друштвене науке, здравствено васпитање, информатика, математика, образовање деце са посебним потребама, образовање и васпитање на језицима националних мањина, општа питања наставе, предшколско васпитање и образовање, природне науке, средње стручно образовање – стручни предмети, српски језик и књижевност, страни језик, уметности, управљање и руковођење, физичко васпитање и програми које је одобрио Педагошки завод Војводине).

Сматрајући да стручном усавршавању просветних радника у Републици Србији недостају садржаји из области безбедности, а под утиском очигледне потребе за унапређењем безбедности младих, група наставника Криминалистичко-полицијске академије од школске 2009/2010. године успешно и запажено реализује програм стручног усавршавања под називом „Безбедност ученика у школским објектима“. Семинар траје 16 сати. У Каталогу је распоређен у наставној области *здравствено васпитање*, као семинар којим се стиче *компетенција за ужу стручну област, приоритетне области 1 и 7* (П1 – превенција насиља, злостављања и занемаривања; П7 – сарадња са родитељима, ученицима и ученичким парламентима). Реализатор семинара је Криминалистичко-полицијска академија у Београду, која издаје уверење о савладаном програму стручног усавршавања.⁵

Одржавање семинара, које иницира конкретна школа у Србији, мора претходно да се најави преко званичног сајта Завода за унапређивање образовања и васпитања (<http://zuov.rs/programi1/pajava/>).

Општи циљ овог семинара је непосредно развијање безбедносне културе наставног особља, стручних сарадника и чланова управа школа, као и њихових едукативних квалификација из области безбедности, а посредно и ученика и њихових родитеља, што би резултирало унапређењем укупног стања безбедности у школским објектима, а тиме и безбедности ученика.

Специфични циљеви програма јесу: стручно усавршавање наставног особља, стручних сарадника и чланова управа школа за благовремену и правилну идентификацију најчешћих ризика и претњи по личну и имовинску безбедност ученика; развијање њихових способности за правовремено реаговање на идентификовани проблем; њихово стручно усавршавање за едукацију младих о савременим претњама безбедности појединца и механизмима за унапређење личне безбедности; њихово

5 Аутор програма и руководилац семинара је проф. др Саша Мијалковић.

уознавање са надлежностима локалних и државних органа и могућностима сарадње на пољу унапређивања безбедности ученика у школским објектима; унапређење менаџерских способности чланова школских управа за креирање и спровођење мера и програма превенције угрожавања безбедности ученика у школским објектима; уознавање ученика са најзаступљенијим безбедносним проблемима са којима се могу сусрести у школским објектима и начинима поступања у таквим ситуацијама.

Очекивани ефекти семинара су бројни. Наиме, претпоставља се да ће се после семинара унапредити безбедносна култура циљне групе, чиме ће се допринети: повећању броја просветних радника са развијенијим способностима идентификације и ефикасног решавања савремених безбедносних проблема младих, који се манифестују и у школским објектима; успешној превенцији безбедносних проблема, спречавањем развоја проблема, односно успешном проактивном деловању ефикаснијим заустављањем наступања штетних последица у ситуацијама када се безбедносни проблем развио; ефикаснијем отклањању наступелих штетних последица угрожавања безбедности у школским објектима; едукацији младих да сами идентификују безбедносни проблем, успешно га спрече и избегну његове деструктивне ефекте, као и да алармирају надлежне службе и тела; стварању услова за изградњу шире платформе унапређења безбедности у школама ангажовањем и успешним координирањем активности више субјеката владиног и невладиног сектора; свеукупном унапређењу безбедности у школама и безбедности младих.

У погледу *друштвених – практичних потреба*, програм „Безбедност ученика у школским објектима“ одговара: потребама унапређења безбедности младих и безбедности у школским објектима; потребама стручног усавшавања просветних радника у области етиологије, феноменологије, превенције и сузбијања савремених безбедносних проблема младих, као и потребама едукације младих о начинима унапређења личне безбедности и безбедности свог окружења.

Криминалистичко-полицијска академија у Београду је правни следбеник Полицијске академије и Више школе унутрашњих послова, јединих високошколских образовних и научноистраживачких установа у области криминалистичких и полицијско-безбедносних наука у Србији, које су традиционално едуковале кадрове за потребе Министарства унутрашњих послова Републике Србије, али и других служби безбедности. Стога је и неспорна компетенција Криминалистичко-полицијске академије да реализује овај семинар.

Наиме, проблематика безбедности младих се у оквиру студијских програма Академије изучава кроз више наставно-научних дисциплина, пре свега у оквиру предмета: Социологија са социјалном патологијом, Криминологија, Малолетничка делинквенција, Виктимологија,

Национална безбедност, Криминалистика-методика, Кривично-процесно право, Организовани криминал итд.

Академија је акредитована за научноистраживачки рад, и реализовала је више научних пројеката министарства надлежног за науку (нпр., *Спречавање и сузбијање савремених облика криминалитета, Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција*), али и интерних пројеката (нпр., *Насиље у школама и његово спречавање и сузбијање*), у оквиру којих су се, у доброј мери, истражили и безбедносни проблеми младих (<http://www.kpa.edu.rs/cms/nauka/projekti>).

И излагачи планираних тема су такође референтни. Наиме, аутор овог семинара и излагачи тема су учествовали у реализовању више научних и практичних пројеката министарства које је надлежно за просвету у Републици Србији и Факултета безбедности Универзитета у Београду (*Учењем до безбедности, 2005–2006*), министарства надлежних за просвету и унутрашње послове (*Школски полицајац*) итд. Део излагача има богато радно искуство у министарствима надлежним за просвету и унутрашње послове. Осим тога, сви излагачи су аутори више монографија, уџбеника и научних радова у којима се обрађује проблематика безбедности младих (Мијалковић, 2011: 157–183).

Садржаји који се презентују и активности које се изводе на семинару сврстане су у четири теме, у оквиру којих се обрађује више садржаја:

1. *Досадашња искуства и напори на пољу унапређивања безбедности ученика у школским објектима*: стање безбедности у школама према подацима министарства надлежног за просвету; активности министарства надлежног за просвету на пољу унапређења безбедности ученика у школским објектима (пројекат Школски полицајац; пројекат Школа без насиља; пројекат Учењем до безбедности – Безбедносна култура младих); остале активности, мере, програми и пројекти; надлежност и овлашћења школа у области унапређења безбедности ученика у школским објектима; могућности школа да креирају механизме за развијање: опште толеранције; толеранције према мањинским групама (националним мањинама, избеглицама, интерно расељеним лицима, особама са инвалидитетом и хомосексуалцима); етничке, верске, расне и полне равноправности; ненасилних метода решавања конфликта између ученика; физичке заштите имовине ученика итд.;

2. *Доминантни облици угрожавања безбедности ученика у школским објектима*: најзаступљенији дисциплински преступи ученика (угрожавања имовинске и здравствене безбедности и моралног интегритета ученика и наставника итд.); социјалне девијације (алкохолизам, наркоманија, сексуалне девијације, самоповређивање и самоубиставо); прекршаји (првенствено против јавног реда и мира: насилничко понашање;

непристојно, безобзирно и дрско понашање; свађа и вика; употреба пиротехничких средстава; проституција и сл.); *кривична дела* (појаве угрожавања безбедности имовине: крађе, разбојничке крађе, изнуде, оштећења туђих ствари; угрожавања физичке безбедности, односно телесног интегритета: лаке и тешке телесне повреде и слични акти насиља који могу узроковати трајно оштећење људског организма, па и смрт; угрожавајуће појаве у вези са оружјем и муницијом: илегално поседовање експлозивних направа и оружја, најчешће ватреног; угрожавање опште сигурности: пуцање из ватреног оружја; угрожавање достојанства личности и морала: блудне радње, силовање, сексуално узнемиравање и уцењивање; корупција и злоупотреба службеног положаја од стране наставног особља; деловање деструктивних секти: убиства, наносење телесних повреда, навођење на самоубиство и самоповређивање и други деликти; *ванредне ситуације и догађаји са великим степеном друштвене опасности*: безбедност у школама у условима техничко-технолошких и природних несрећа: пожари, поплаве, земљотреси; масовно угрожавање здравствене безбедности ученика; школе као мете организованог криминала и терориста; безбедност ученика у школским објектима током ванредног и ратног стања и *безбедност ученика на ненаставним активностима*: безбедност ученика приликом реализовања излета, екскурзија, студијских путовања и посета, прослава матурских вечери и безбедност у саобраћају;

3. *Субјекти очувања и унапређивања безбедности ученика у школским објектима*: ученици (безбедносна култура, дисциплина и самоорганизовање); наставно особље (самоедукација, едукација ученика, посредовање у решавању конфликта и проблема); стручне и специјализоване школске службе (директор и заменик директора, педагошко-психолошка служба, наставно веће); системи физичко-техничког обезбеђења школе (сопствени и ангажовани системи); родитељи (релације: родитељ–ученик; родитељ–школа и ученик–родитељ–школа); субјекти националног система безбедности и друге владине организације (првенствено полиција, инспекције и правосудни органи); субјекти локалне заједнице (општински органи, социјалне службе, здравствени центри); привредне, невладине и друге организације (првенствено медији); улога наставника, стручних сарадника и управе школе у координирању сарадње наведених субјеката и

4. *Менаџмент унапређивања безбедности у школама – студија случаја „Звездара“*: формирање Одбора за безбедност у школи; креирање визије безбедне школе; анализа безбедносних ризика и претњи у школи; ревизија пројектоване визије безбедне школе; избор адекватне стратегије за унапређење безбедности у школи, израда планова за њену реализацију и њена имплементација (Стратегија спречавања појава угрожавања; Стратегија покушаја посредовања; Стратегија правних

средстава; Програми за сузбијање беса; Школски центар Сигурне школе); упознавање јавности са стратегијом и плановима за унапређење безбедности у школи; оцена ефикасности рада Одбора за безбедност у школи и постојеће стратегије и планова за унапређење безбедности у школи на основу конкретних учинака и ревизија њиховог састава, односно садржаја и полазне премисе и методологија израде модела за унапређење безбедности у школама.

Осим излагања наведених тема, у оквиру семинара се изводе и три „радионице“. Прва радионица је посвећена изради модела реаговања ученика и наставника на конкретан безбедносни проблем који се одвија у школским објектима. Овде се симулирају три ситуације: проналазак ватреног оружја, експлозивне направе или дроге; доношење тешке телесне повреде ученику као последица насилничког понашања и разбојништва, као и случајеви сексуалног узнемиравања, покушаја силовања и силовања.

У оквиру друге радионице се израђују модели сарадње школе са субјектима државног и недржавног сектора безбедности у решавању конкретних безбедносних проблема који се одвијају у школским објектима. Ови модели сарадње се односе на све три проблемске ситуације које су симулиране у оквиру прве радионице.

Најзад, у оквиру треће радионице се израђује нацрт модела унапређења безбедности у школи у којој ради циљна група.

Иницијалном и завршном тестирању просветних радника посвећено је по пола радног сата.

У погледу метода, техника и облика рада, семинар се изводи вербално-демонстративним, илустративним и интерактивним методом, фронталним, индивидуално-групним и радиониичарским обликом рада. Програм је прилагођен групама за које је креиран: односи се на свакодневна (прошла, садашња и могућа) искуства просветних радника, као и на актуелне домете домаће и иностране безбедносне теорије и праксе, чије је презентовање прилагођено стручном профилу просветног радника у Србији.

Обавезе реализатора семинара према министарству надлежном за просвету јесу велике.⁶ Када је реч о поступцима праћења и вредновања реализације програма, тј. проверавања нивоа усвојеног знања, учесници семинара се иницијално (на почетку семинара) и финално (на крају семинара) тестирају. Предмет тестирања су знања о садржајима који се излажу на семинару. Разлика у квалитету и нивоу знања показатељ је нивоа знања усвојеног на семинару.

Осим тога, Завод за унапређивање образовања и васпитања је

⁶ Детаљно објашњење о обавезама према Заводу у вези са одобреним програмима стручног усавршавања могу се преузети на адреси http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/CPRZO_uputstva_formulari.html.

прописао типски упитник за учеснике семинара. Осим личних података и података о запослењу, учесници семинара оцењују и квалитет семинара и реализатора давањем одговора на питања о: остварености дефинисаних циљева семинара; степену реализованости тема/садржаја предвиђених програмом; ефикасности метода, техника и облика рада на семинару; степену узимања у обзир претходних знања и искустава учесника у реализовању семинара; поштовању предвиђене сатнице одржавања семинара; томе да ли ће похађање овог семинара помоћи учеснику да унапреди сопствени рад; јасности и разумљивости излагања водитеља; томе да ли водитељи семинара дају повратне информације на питања учесника; условима за рад (простору, техничкој подршци); доприносу целокупне организације успешној реализацији семинара и о начину добијања информација о одржавању семинара. Учесницима је остављена могућност и да искажу додатна запажања и предлоге.

За праћење и вредновање ефеката програма стручног усавршавања користи се анкетирање учесника семинара. То је најбоље учинити пола године или годину дана по окончању семинара (после завршетка једног наставног полугодишта или школске године). Резултати анкетирања користе се за кориговање семинара новим садржајима у оквиру постојећих тема или новим темама. Такође, обучени наставници тестирају своје ученике иницијалним тестом, спроводе едукацију, изводе радионичарски рад, завршни тест и евалуацију коју архивирају и достављају реализатору семинара.

Најзад, руководилац семинара је дужан да министарству за просвету поднесе извештај о одржаном семинару у писаном и у електронском облику.⁷ Писани извештај се подноси на типском обрасцу у који се уписују: каталoшки број програма, назив програма, место и општина одржавања семинара, име и презиме излагача тема на семинару, датум одржавања семинара, запажања о реализованом семинару (шта су, по мишљењу излагача, добре стране семинара који је реализован; проблеми и тешкоће у реализовању семинара), укупан број учесника семинара, списак учесника семинара са личним подацима (име и презиме, матични број грађана, шифра радног места, установа у којој је лице запослено, место седишта установе запослења и својеручни потпис учесника као доказ да је присуствовао семинару), потписи извођача семинара и печат установе – реализатора семинара. Као прилог овом извештају (који се шаље поштом) шаљу се и типски упитници које су попуњавали учесници семинара.

Осим тога, руководилац семинара министарству које је надлежно за просвету подноси и електронски извештај у Excel формату. У њега је неопходно унети све податке који се претходно уносе у писани извештај о одржаном семинару, као и све податке које су учесници семинара

⁷ Форма оба извештаја може се преузети са сајта: <http://www.zuov.gov.rs/uputstva/>.

попунили у типским упитницима за учеснике семинара. Овај извештај се електронском поштом шаље министарству које је надлежно за просвету.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Динамична реалност савременог образовног процеса од просветних радника захтева континуирани развој научне референтности и професионалних компетенција. С тим у вези, поред моралне обавезе самообразовања, просветни радници имају и законску обавезу стручног усавршавања. Међу облицима стручног усавршавања доминирају програми – пројекти стручног усавршавања. Они се тематски превасходно односе на наставне садржаје и припадају наставним дисциплинама које се изучавају у основном и средњем образовању, где програма из области безбедности готово и да нема. Управо је то прилика за Високу школу унутрашњих послова да, по узору на Криминалистичко-полицијску академију у Београду, пројектује и акредитује такве програме стручног усавршавања за просветне раднике Републике Српске.

Пројектовање програма стручног усавршавања је сложен процес. Осим што захтева компетентност аутора и излагача тема, компетентност установе-реализатора програма, програм мора да буде посвећен актуелној безбедносној теми, научно и друштвено оправдан и користан и практично ефектан. Осим тога, мора да задовољи и извесне техничко-методолошке стандарде које поставља стручно тело министарства за просвету, које и даје акредитацију семинару.

Аналогно Заводу за унапређивање образовања и васпитања у Републици Србији, постоји и Републички педагошки завод Републике Српске (<http://www.rpz-rs.org/jezik/lat>). Такође, Законом о основној школи (Службени гласник Републике Српске, број 38/2004) и Законом о средњој школи (Службени гласник Републике Српске, број 38/2004) предвиђа се обавеза стручног усавршавања просветних радника. Најзад, Правилником о стручном усавршавању, оцјењивању и напредовању васпитача, наставника, стручних сарадника и директора у предшколским установама, основним и средњим школама и домовима Републике Српске (Службени гласник Републике Српске, број 78/2006) просветни радници се обавезују на стручно усавршавање (члан 2), које се може реализовати кроз семинаре (члан 6). У том смислу, Висока школа унутрашњих послова би, у сарадњи са Педагошким заводом Републике Српске, могла да организује и реализује семинаре стручног усавршавања просветних радника. Ови семинари би у почетку могли да буду конципирани по угледу на приказани семинар који реализује Криминалистичко-полицијска академија.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђурић, С. (2007). (приређивач): *Безбедносни ризици у школама – модели откривања и реаговања*. Београд: Факултет безбедности.
- Завод за унапређивање васпитања и образовања – Центар за професионални развој запослених у образовању (2012). *Каталог програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за школску 2012/2013. и 2013/2014*. Београд.
- Мијалковић, М.; Мијалковић, С. (2008). Методи и средства васпитања и образовања младих у функцији развијања безбедносне културе и превенције криминала. *Безбедност*, бр. 1–2, Београд, Министарство унутрашњих послова Републике Србије.
- Мијалковић, С. (2011). *Безбедност у школама, Насиље у школама и његово спречавање и сузбијање*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- Стајић, Љ.; Мијалковић, С.; Станаревић, С. (2006). *Безбедносна култура младих – како безбедно живети*. Београд: Драганић.
- Стајић, Љ.; Мијалковић, С.; Станаревић, С. (2013). *Безбедносна култура*. Нови Сад: Правни факултет Универзитета у Новом Саду.
- Стандарди компетенција за професију наставника и њиховог професионалног развоја. (2011). Београд: Завод за унапређивање васпитања и образовања – Центар за професионални развој запослених у образовању.
- Завод за издавање уџбеника и наставних средстава. (1996). *Педагошки лексикон*. Београд.
- Закон о основној школи, *Службени гласник Републике Српске*, број 38/2004.
- Закон о средњој школи, *Службени гласник Републике Српске*, број 38/2004.
- Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача, стручних сарадника и директора, *Службени гласник РС*, бр. 13/2012 и 31/2012.
- Правилник о стручном усавршавању, оцјењивању и напредовању васпитача, наставника, стручних сарадника и директора у предшколским установама, основним и средњим школама и домовима Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, број 78/2006.
- <http://www.kpa.edu.rs/cms/nauka/projekti>.
- <http://www.rpz-rs.org/jezik/lat>.
- <http://www.zuov.gov.rs>.
- http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/CPRZO_uputstva_formulari.html.
- http://www.zuov.gov.rs/novisajt2012/CPRZO_uputstva_formulari.html.

<http://www.zuov.gov.rs/uputstva/>.

<http://zuov.rs/programi1/najava/>.

DESIGN METHODOLOGY ON PROFESSIONAL TRAINING PROGRAMS FOR EDUCATIONAL WORKERS IN THE FIELD OF SECURITY⁸

Sasa Mijalkovic, PhD*

Abstract: The dynamics of scientific knowledge and innovative teaching materials and teaching methods in the process of education of young people in primary and high educational system (by teachers, professors, psychologists, directors and assistant directors) require continuous professional development. In this regard, in addition to professional commitments academic staff often has a legal obligation of professional development, mainly through participation in professional development courses. This is a great opportunity to get to know teachers with certain features related to security. This would lead to at least double benefit: it would improve security in schools and youth safety, and it would enrich the learning process and the quality of knowledge that students acquire. However, the problem is that except for higher educational police institutions a small number of educational institutions may offer courses and trainings in the field of security. In this regard, the paper analyzes experience of carrying out “pioneer” project on the vocational training of workers of the Ministry responsible for education in the Republic of Serbia entitled “Students’ safety in school buildings,” which has been successfully implemented since the academic year 2009 / 2010 by a group of teachers from the Academy of Criminalistics and Police Studies in Belgrade.

Keywords: primary and high education, professional development of teachers, professional development programs, safety, security in schools, the methodology of scientific research.

* Associate Professor National Criminalistics and Police University, Belgrade, Serbia; e-mail: sasa.mijlkovic@kpa.edu.rs

⁸ This paper is the result of conducting scientific research project entitled *Development of institutional capacity, standards and procedures in fighting organized crime and terrorism in the terms of international integrations*. Project is funded by the Ministry of Education and Science of the Republic of Serbia (No. 179 045), managed by the *National Criminalistics and Police University* in Belgrade (2011-2014). The project manager is Saša Mijalković, Ph.D, Assistance Professor. The paper is also the result of conducting scientific research project entitled *National Security of the Republic of Serbia, and security integration*, managed by the *National Criminalistics and Police University* in Belgrade. The project manager is Mladen Bajagić, Ph.D, Assistance Professor.

